

Min opvækst i Thisted i 1850'erne

af Andreas Wilson, 1845-1919

Kobbersmed Andreas Wilsons erindringer er bevaret hos familien. Årbogen har fået tilladelse til at bringe den del, der vedrører opvæksten i Thisted. Den bringes her med en redaktionel indledning og afslutning.

I et hjem i Risskov befinder sig en håndskrevet erindringsbog af de mere sjældne og vægtige. Den vejer næsten 2 kg og har en tykkelse på 2,5 cm. Med et format på 25 x 37 cm kommer den op i letsværvægt i protokollklassen. Heri har kobbersmed Andreas Wilson skrevet sine erindringer. Eller for at være helt præcis: Lars Andreas Wilson, for sådan blev det skrevet i kirkebogen i Thisted 1845.

I dag ligger protokollen hos Henny og Jørgen Wilson. Han er oldebarn af Andreas Wilson, og både hans far og farfar var kobbersmede i Århus og hed i øvrigt begge Andreas. Jørgens bror hedder også Andreas, og navnet er ført videre af Jørgens barnebarn.

Med Jørgen og hans bror stoppede familiens kæde af kobbersmede. Broderen er gået militærvejen, og Jørgen blev uddannet finmekaniker. Han arbejdede i 32 år som forskningstekniker på Århus Universitet, hvor han sammen med forskerne opbyggede forsøgsanlæg. Også som privatmand har han lavet forsøg, og i 1984 udviklede han en krystalmikrofon til kontrabas, hvor en lille cylinder anbringes under hver streng. Det er blevet til et firma, hvor han også sælger mikrofoner til andre strengeinstrumenter. I en alder af 75 går han fortsat hver dag ned i kælderen i sit hus i Risskov for at fremstille eller montere mikrofoner. I over 50 lande lyser navnet WILSON op fra små, blanke skiver på kendte bassisters instrumenter.

Jørgen Wilson fortæller, at det er lidt af et mirakel, at hans oldefars erindringer har overlevet. Han skrev dem i 1918 i en alder af 73. Og han skrev først på den sidste side og arbejdede sig derefter hen mod de første sider.

Henny og Jørgen Wilson med oldefaderens erindringer. Foto: Svend Sørensen, 2011.

Helt usædvanligt er det ikke. Japanske bøger og Koranen skal læses bagfra, og der er også eksempler på, at danske præster har ført kirkebogen bagfra. For Andreas Wilson har der sikkert været den praktiske grund, at han kunne få en »frisk« start på sine erindringer, fordi den oprindelige begyndelse var »brugt«.

Andreas Wilsons handlemåde havde nær fået fatale følger. Når vi i dag åbner bogen på normal vis, kan vi se, at mere end 100 sider er skåret ud af protokollen. Der er lidt notater og derefter en række tomme sider, som skribenten ikke er nået frem til. Efter hans død har efterkommerne passet på bogen og kendt til indholdet, indtil den havnede hos Jørgens søster Helen, der ikke vidste besked. Hun leverede den præstation at få ikke mindre end to hold tvillinger, så der kunne nok være behov for at beskæftige de små hænder. Og en næsten tom protokol ville da være ideel som malebog! Heldigvis opdagede hendes mand ved en tilfældighed, at bogen var et familieklenodie og fik den bragt i sikkerhed hos Henny og Jørgen Wilson.

På et tidspunkt satte Henny Wilson sig for at skrive de mange sider ind på computeren, et stort arbejde på i alt 80 maskinskrevne sider, som hun har sendt til museet i Thisted. Hun har bl.a. sørget for, at erindringerne nu optræder helt kronologiske, idet Andreas Wilson blot har føjet til fortløbende, når han er kommet i tanker om noget, han har glemt. Hun har været tro mod hans tekst, men har i retskrivningen foretaget enkelte justeringer og f.eks. brugt bolle å og skrevet navneord med lille begyndelsesbogstav.

Efter Henny Wilsons afskrift bringes herunder Andreas Wilsons erindringer fra Thisted. Redaktionen har indsat overskrifter og ny linje flere steder for at gøre teksten mere overskuelig. Et par navne er korrigeret ud fra lokalhistorisk viden, men betegnelsen Vesløs marked er dog bevaret, selv om Andreas

Wilson måske husker fejl og tænker på det berømte Øsløs marked.

Indledningen

Ofte har jeg tænkt på at ville nedskrive mine livserindringer, for at slægten senere kunne have en forestilling om familieforholdene, således som jeg, der skriver disse linier, har oplevet og kendt disse. Jeg medtager i det efterfølgende kun de personer af slægten og den nærmeste familie, som jeg har kendt personligt.

Om mig selv skal jeg fortælle, at jeg blev født den 15. januar 1845 i Thisted og ved dåben den 18. maj samme år i Thisted Kirke fik navnene Lars Andreas Wilson, som søn af bøssebager Lars Peter Wilson og hustru Maren Cathrine Wilson, født Nielsen. Min fader var født i Ålborg den 4. juni 1813 og døde i Thisted den 2. juni 1878. Min Moder var født på Hannæs, det smalle land mellem Thy og Vendsyssel i en by, der hed Amtoft eller Arup. Min moder var født den 12. juli 1810 og døde, da jeg var 12 år gammel, den 27. aug. 1857.

Moderens slægt

Af min moders slægt har jeg kendt hendes moder, som boede i Skaarup ved Øsløs. Hun blev en meget gammel kone og bar navnet Ane Klit. Antageligt har hun boet endnu nærmere ved havet i sin ungdom, deraf navnet. Jeg kendte hende i min barndom. Hun havde i de sidste år af sin levetid ophold hos sin datter Dorthe, som var gift med en landmand og hestehandler ved navn Thøger Sunesen, der boede i Skaarup på Hannæs. Der døde også min bedstemoder Ane Klit, antagelig i året 1860 eller deromkring.

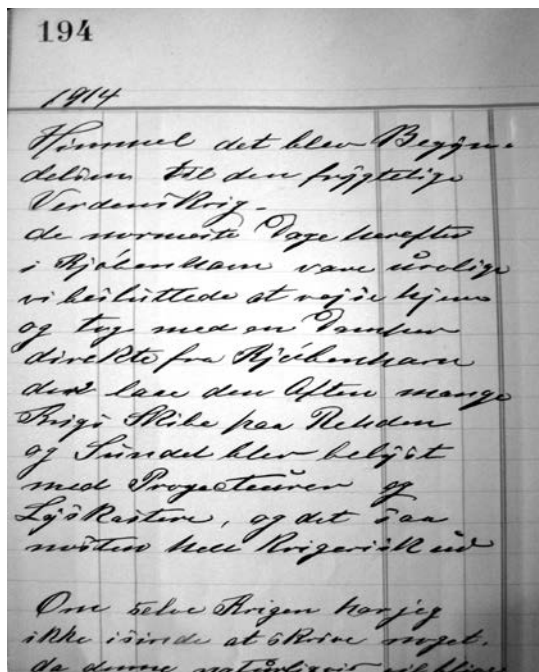
Min bedstemoder havde, foruden ovennævnte datter Dorthe, en datter, der var gift med en mand ved navn Arendt, der ejede en

stor gård, der kaldtes Kollerup i nærheden af Fjerritslev. Hvad denne moster til mig hed, kan jeg ikke huske. Jeg har kun set hende en gang, da jeg besøgte hende, og det var i året 1865, da min broder og jeg foretog en rejse fra Aarhus til Kollerup.

Min bedstemoder Ane Klit var gift to gange, og hendes børn af sidste ægteskab var altså halvsøskende til min moder. Den ene hed Ingeborg. Hun var, da jeg kendte hende, gift med en urmager, der hed Søren Nielsen, men blev altid kaldt Søren Konge. Han var en meget høj og statelig mand. Måske det var derfor, at han bar kongenavnet. Søren Konge boede i min barndom, altså i årene 1850-1859, i Skaarup. Senere boede han i nærheden af Fjerritslev, og da jeg så ham den sidste gang, boede han og havde ophold hos sin ældste datter Nikoline i en by, der hedder Kløv,

en mil østen for Thisted. Da var han blevet en meget gammel mand og tillige blind. Dette var i året 1905.

Min moster Ingeborg og hendes mand Søren Konge var særdeles gæstfrie og brave og gode mennesker, som det altid var mig og mine søskende kært at besøge, og når jeg i min barndom havde ferie fra skolen, kom jeg gerne til Skaarup til min moster Dorthe og hendes mand Thøger Sunesen og boede hos dem. Min moster Dorthe havde 2 børn. En søn der hedder Christian Thøgersen, der lever endnu og bor i Øsløs. Han er antagelig født 1841. Han var med i krigen 1864 og var konstabel ved artilleriet. Jeg talte med ham, da han kom hjem fra krigen. Så forløb der mange år, inden vi sås igen. Da var han blevet en gammel mand med hvidt hår. Det var i året 1912. På dette besøg var min ældste søn og hans kone med. Endvidere havde min moster Dorthe en datter, der hed Nikoline. Hun blev gift, men døde i en ung alder.

Sidste side af Andreas Wilsons erindringer. Her har han skrevet med fyldepen, mens første halvdel af erindringerne er skrevet med blyant.

Drukneulykker

Jeg kom også ofte til Søren Konge, hvis hjem var uden for bondestanden, og jeg var også meget interesseret i at bese alle hans ure og klokker og de fine værktøjer, som fandtes der. Ane Klits eneste søn, altså min morbroder, var, da jeg kendte ham, skibskaptajn og sejlede på langfart. Han var en rask mand og boede i Aalborg. Var gift der og havde 3 sønner, hvoraf den ene druknede som barn i Aalborg Nyhavn. Det var i min læretid, og min læremester fiskede ham op, og de to andre er senere døde i en ung alder.

Min moders broder forliste i Sortehavet, så vidt jeg kan huske i 1855. Jeg var dengang 10 år. Han blev dog taget op af havet og blev begravet i Konstantinopel. Skibet forliste. Det var en stor brig. Da hans hustru fik meddelelse herom, længe efter, gik hun

pludselig fra forstanden af sorg, men blev dog fuldstændig helbredt igen. Hun hed Sophie Hallund som pige og var søster til min senere læremester, kobbersmed F. Hallund i Aalborg.

Faderens familie

Min faders fader, altså min bedstefader, Peder Wilson, var født i Aalborg den 17. Juni 1793 og døde samme sted den 4. oktober 1878 – 85 år gammel. Han var en mand først i tresserne, da jeg som barn kendte ham. Han var en munter og fornøjelig mand, som var velset af alle. Han kom ofte om sommeren til Thisted for at besøge mine forældre. I kolera-året 1853 ville han ikke være i Aalborg, hvor koleraen graserede så slemt. Han tog til Thisted, hvor man mente, at det var sundere at være.

I Aalborg døde mangfoldige mennesker af kolera. Min bedstefaders broder døde også af kolera i Aalborg. I Thisted indtraf kun et dødsfald, og det var en skipper ved navn Haskjær, som var fader til professor Haskjær, som fabrikerede Volta Kors i København. Min bedstefaders hustru har jeg ikke kendt. Hun var fra Nibe og skulle have været meget smuk og elskelig. Hun døde omkring ved året 1848 i Aalborg.

Mine bedsteforældre havde kun to børn. Altså min fader og hans søster, som hed Marie Wilson. Hun var født den 26. Juni 1843 og døde 5. maj 1901. Hun blev gift med en mand, der hed Fabiansen, der var barber i Aalborg, født 23. november 1818 og død 29. marts 1909. Denne mands slægt stammede fra Norge. Barber Fabiansen havde en stor flok børn, som jeg alle sammen har kendt, da de var jævnaldrene med mig. Den ældste, en søn, der hed Martinus Fabiansen, blev født i Aalborg 1844, lærte handel hos Hendrik Høier i Bispensgade og blev senere fotograf. Han opholdt sig i de unge dage i Sverige og Norge

en del år. Han flyttede senere til Aarhus som fotograf og boede på Rosensgade i Aarhus. Efter adskillige år rejste han til Hobro og nedsatte sig der og var der, indtil han vinteren 1917 kom syg til Aarhus for at søge helbredelse. Han kom ved juletid til Aarhus og døde der i marts i en alder af 73 år. Han forblev ugift og var godt lidt af alle. Han var en mand, der var interessant at disputere med og dertil meget fornøjelig.

Jeg og min familie tilbragte i 30 år juleaften tilsammen med ham her hos mig i Aarhus. Han blev begravet i Aalborg og hviler i samme grav som sine forældre og morfar, gamle bøssebærer P. Wilson. Han havde mange søskende, som jeg skal komme tilbage til i et senere kapitel, og nu vil jeg fortælle lidt om min egen livshistorie. Ikke fordi den er væsentlig anderledes end de fleste menneskers, men fordi mine efterkommere måske kan have interesse i at læse herom.

Slaveopstanden og borgervæbningen i Thisted

Den, som skriver disse linier, er som før nævnt Lars Andreas Wilson, født 1845 i Thisted. Nu forhenværende kobbersmedemester A. Wilson i Aarhus. Vi skriver nu 1918, og jeg er altså nu 73 år gammel. Fra den første tid, som jeg kan huske tilbage, mindes jeg talen om krigen 1848 til 1850 og rygterne om slavernes udbrud fra Rendsborg.

Min fader var ansat ved Borgervæbningen. Han havde hvide benklæder og blå våbenfrakke med opslag og en chakot med en grøn pon-pon (når han var i borgervæbningen). Han stod ofte vagt, såvel dag som nat i denne tid, og væbningen skød til måls efter en malet figur, der forestillede hertugen af Augustenborg, som de kaldte forræderen. Disse skydeøvelser fandt sted på en plads nede ved Limfjorden, kaldet »Sønderbakkerne«. Fra den

Andreas Wilson 1845-1919.

tid kunne min fader fortælle mange historier. En af disse husker jeg endnu, og den lyder således:

Af frygten for Rendsborg-slaverne og mulige overfald på byen måtte Borgervæbningen holde vagt. Min fader blev udkommanderet tillige med andre borgere på nattevagt, men da det hen på natten blev koldt og dårligt vejr, blev tiden ham for lang, og der kom ingen afløsning i rette tid, og da far tillige var af den formening, at vagten var temmelig unyttig, så besluttede han at forlade posten og gå hjem i seng. Min fader havde ikke været soldat. Han var en af de såkaldte frifødte og mente, at det gik vel ikke så strengt til, men her forregnede han sig. Han blev indvarslet for sine foresatte og dømt til 24 timers borgerlig arrest. Han fik i den anledning anvist et værelse lige oven over arrestforvareren, som boede i rådhuset.

Rådhuset var gammelt og brøstfældigt. Gulvbrædderne havde brede og store åbne

fuger, og hen på natten kunne han ikke falde i søvn, idet han kunne høre arrestforvarerens dybe snorken. Dette irriterede far, og han bankede derfor hårdt i gulvet. Arrestforvareren kom i klæderne og op ad trappen og ville vide, hvad der var i vejen. Far bad da om noget at drikke. Lidt efter kommer arrestforvareren med et glas vand og gik så i seng igen. Min far drak vidst nok sjældent vand, og da han kunne forstå, at han måtte have mere løjer med manden, bankede han igen hårdt i gulvet, indtil arrestforvareren påny viste sig og ville vide, hvad den uro skulle betyde. Far bad igen om at få lidt at drikke. Så var det arrestforvarerens tur til at blive gnaven, og han bragte da en stor spand af træ, fuld af vand. Far takkede, men ytrede, at han var da ikke en hest, der behøvede så megen vand, men da han senere hørte mandens dybe snorken og vidste, at han lå i en stor dobbeltseng med sin kone, tog han vandspanden ved siden og hældte vandet ud på det åbne gulv, så det løb ned i sengen til de sovende, som lå deri.

Da far dagen derpå blev løsladt, syntes han nok, at arrestforvareren så så kedelig ud. Historien kunne ikke hemmeligholdes, og da den blev nærmere bekendt og drøftet i korpset, blev der taget den beslutning, at da bøsse-mageren var meget optaget af at holde korpsets våben i orden o.s.v., og da han ikke kunne arbejde herpå om dagen og tillige holde vagt om natten, blev det besluttet, at han skulle være pure fri for deltagelse i fremtidige vagter, men måtte møde som tidligere til øvelser og parade. Jeg kan kun huske dette som fortælling, og den, der morede sig mest herover, var nok far. Min moder mente derimod, at det var ikke noget at prale af.

Fejring af kongens fødselsdag

6. oktober var en stor dag i Thisted. Borgerne paraderede gennem byen med musik

og trommer. Kanonerne tordnede fra pladsen bag rådhuset, så mange ruder gik itu. Det var kong Frederik den VII's fødselsdag. Vejret var i reglen regnfuldt på denne dag, men borgerne havde et stykke kridt i lommen til at gnide på pletterne på de hvide benklæder. Alle værtshuse havde om aftenen fuldt hus, og senere hen var mange mennesker blevne fulde. Spiritussen flød på denne festdag og aften lidt rigeligt, og glæden over Kong Frederik var stor og hjertelig.

Mere familiehistorie

Min fader var en statelig mand. Bredskuldret og stærk med mørkt, krøllet hår. Han kom fra Aalborg til Thisted. Han havde lært sit håndværk hos sin fader. I Thisted lavede han sit mesterstykke som klejnsmed. En pengekeste med en stor og kunstfærdig lås. Han nedsatte sig derefter som bøsse-mager i Thisted. Han var en velbegavet og meget dygtig mand i sit fag.

Min moder var middelhøj og slank og lys. Hun tjente hos et herskab i Aalborg, og der lærte min fader hende at kende. De blev viede i min moders hjem på Hannæs. Min faders søster, som dengang var en lille 14 års pige, var med ved brylluppet, og hun fortalte siden, at bryllupsgildet stod på i tre dage efter tidens skik og brug.

Mine forældre havde 6 børn, 3 drenge og 3 piger. Det ældste barn, en pige, som hed Amalie, blev kun 12 år gammel. En dreng døde tre år gammel af strubehoste. Så fulgte herefter min søster Larsine Wilson, der lever endnu som enke i Amerika. Hun er nu snart 76 år gammel og har været i Amerika i 55 år (hun var født 13. September 1842). Derefter kom jeg, L. A. Wilson, i året 1845 og min broder Eric Peter Engelbrecht Wilson, som blev født 25. Januar 1847 og døde i København 1911. Derefter en søster, som hed Marie Cathrine

Amalie Wilson, født 22. april 1849 og død 1872, kun 22 år gammel.

De første barndomserindringer

Noget af de første, som jeg kan huske, var, at jeg som 3-årig blev sendt efter en flaske eddike hos en vinhandler, som hed Ercharadt, og da jeg kom hjem med flasken, fik jeg ros af min moder. Mine forældre havde det i min barndom økonomisk tåleligt godt. Min fader lod bygge en eiendom i Toldbodstræde. En gade, der går fra Gryde Torv til Havnepladsen. Det var et hus på syv fag i to etager med halvdelen til gården. Da murerne lagde de nye sten på, faldt en tagsten ned i hovedet på mig, og jeg blev båret bevidstløs bort, men det har jeg ikke nogen erindring om. I denne eiendom boede jeg, til jeg blev konfirmeret og kom i lære i Aalborg.

Min broder og jeg kom tidligt til at arbejde på værkstedet hjemme. Fra 10-års alderen måtte vi trække blæsebælgen, smede søm, lave vinduesbeslag og udføre alt, hvad kræfterne tillod. Da jeg var 13 år, forfærdigede jeg en hel jagtbøsse med undtagelse af løbet og låsene. Jeg lavede det helt færdigt, og det var min glæde og stolthed. Jeg ville gerne have været bleven bøsse-mager, men min fader satte sig derimod. Det er en dårlig profession, sagde han, og den bliver ringere og ringere, da alt i dette fag bliver mere og mere fabriksarbejde og ikke håndværk, og han har også set rigtigt. Min broder Peter var også flink og dygtig. Så snart vi kom fra skolen, måtte vi til arbejdet på værkstedet, men der blev også tid til mangelhånd friluftslæge.

Thisted omkring 1850

Thisted var dengang en lille by med et indbyggertal på 3000 mennesker, men for drengene var der altid meget, der interesserede os.

Om foråret spillede vi langbold, ja selv voksne mænd spillede bold. Navnlig 2. påskedag på en plads, der var besat af kæmpehøje, der lå nord-vest for Thisted. Pladsen kaldtes Langedos.

Om sommeren var havnepladsen vores stædige samlingssted. Vi kendte alle skibe og fartøjer. Vi sejlede og roede. Den tid var Agger Kanal sejlbare endog for store skibe. Nordmændene kom derigennem til Thisted med trælast, og et betydeligt dampskib sejlede gennem kanalen til England med stude. Foruden fjordfarten på Nykøbing, Løgstør og Aalborg, var der dampskibsfart til København.

Fastelavn m.v.

Der var altid liv og røre ved havnen, og pæreskuderne fra Fyn og Als lå langs med kajerne, og nye skibe af træ blev bygget på Strands og Halds skibsværfter. Drengene var med, når skibene var færdige til at løbe af stabelen, og det var en hel fest. Om efteråret havde vi vore drager og om vinteren vore kælke og skøjterne. Sønderbakkerne var udmærkede til kælkefart og Limfjorden til skøjteløbning. Vi kunne undertiden løbe over til øen Mors, til en lille by, der hedder Flade. Dette var en god mil. På vejen var der ålestangere i mængde, og morsingboerne kom til Thisted på deres kælke med ålene, som dengang ikke var i så høj en pris som nu. Vi byggede også snehytter og lignende.

Når det så blev fastelavn, var der andre løier. Fastelavnsmandag blev en slup eller en pyntet båd kørt gennem byen. Admiralen tog til hatten og sagde: »Vi tager os friheden at hilse på hr. bøssebager Wilson og ønske, at han må længe leve med familie« – så vankede der jo drikkepenge, og båden kørte til næste familie.

En fornem mand i Thisted var amtmanden, kammerherre Rosenkrantz, der for mig var som en konge i byen. Kammerherren havde

en søn, der hed Jørgen Rosenkrantz, som var af samme alder som jeg. Denne søn havde en ejendom, der hed Sophiendal ved Skanderborg. For mange år siden besøgte han mig i Aarhus. Nu er også han død. Amtmandsboligen havde en stor gård og have, og i gården kørte sluppen ind, og der blev mandskabet trakteret. Karlene i byen holdt fastelavnsfest med ringridning, og de var også udpyntede. Den, der på hesteryg kunne få guldringen, blev udnævnt til konge.

Julen gik i reglen stille af, men efter jul kom om aftenen ofte en mand og en kvinde i hvide, lange kjortler over deres klæder. De havde på en stang en stor papirstjerne, som kunne dreje rundt. I stjernen var levende lys, og der var hellige billeder påklisset stjernen. De sang således: »Vi ønsker Eder alle et glædeligt nytår med alt, hvad Eder kan fornøje.«

Cirkus og gøglere

Somme tider kom også kunstberidere til byen med cirkus. Jeg husker navnlig Hofmann, han havde en smuk arabisk hingst, der var isabellafarvet. Den blev trukket gennem gaderne tillige med en trup gøglere – for reklamens skyld. Der kom også styltedansere, sædvanligvis tyskere, ligesom hannoveranske musikanter, der blæste på horn, men hvad vi drenge var meget interesseret i, var når linedanser Vedin kom med sin trup. Vedin selv gik på en høj line på havnepladsen, og hans unge stedsønner foretog akrobatikkunster på torvet foran rådhuset. I samme trup var en udmærket kunstner ved navn Olachawsky, som var meget berømt. Byens drenge øvede sig da med at gøre kunsten efter, og mange drenge kunne gå på hænder, disse kunster gjorde svært indtryk på vi drenge.

På havnepladsen i Thisted var der en mand, der hed Lars Smed, der selv havde forfærdiget en karussel, der blev opsat og masten sat

ned i jorden. Man skulle have en trappe, for at nå op i kanerne og på hestene, men midt under festen knækkede masten ved jorden, og så var den fornøjelse slut. Der kom dog ingen til skade ved ulykken.

Vesløs marked

Jeg skal nu fortælle, hvorledes linedanser Vedin for mit vedkommende blev uforglemmelig. Jeg stod en eftermiddag og trak blæsebælggen for min fader. Det var en sommerdag. Dagen efter skulle skolen have fri. Hvorfor husker jeg ikke, men linedanseren Vedin var taget fra Thisted til en by, der hedder Vesløs, som var tre mil fra Thisted. I Vesløs skulle der holdes et stort marked, og der skulle linedanseren optræde. Jeg spurgte min fader, om min broder og jeg ikke måtte tage til Vesløs marked, hvortil han svarede jo, men enten han nu har glemt dette eller måske ikke rigtig har hørt efter, for min far var tunghør.

Min broder og jeg gjorde os snart færdige til turen. Vi havde håbet at komme op at køre med en af de vogne der øst fra, som altid var i Thisted og holdt til hos købmanden, men dette mislykkedes for os, og vi besluttede os da for at gå de tre mil, men det blev aften, inden vi nåede Østerild Kro. Da havde vi gået to mil, og jeg var dengang 10 år og min broder 8 år. Vi var sultne og trætte, og krokonen, som kendte min moder, syntes, at det var en underlig forklaring, vi gav, at vi skulle til Vesløs marked. Vi fik mad og kom i seng, men da vi var faldet i søvn, kom landmåler Buchhave fra Thisted kørende til kroen. Da han hørte krokonens beretning om vor færd, sagde han, at det var bedst, at han tog os med til Thisted. Vi måtte så i klæderne igen og køre med landmåleren hjem.

Ved midnatstid kom vi igen til Thisted. Der var stor opstandelse i vort hjem. Ingen vidste, hvor vi var. Man havde søgt alle vegne.

En havde set, at vi var ude at sejle, og så måtte vi vel være druknede – folk søgte efter os på fjorden. Min broder og jeg havde ingen forstand på, at der var noget at være ængstelige for. Vi slap da også fri for straf, men måtte høre mange skoser fra skolekammeraterne om, at vi var landstrygere. Vedin fik vi ikke mere at se på linen. Dog så jeg ham ca. 30 år efter i Aarhus, engang han kom gående i Nørre Allé, hvor han var blevet en gammel mand og boede på fattiggården i Aarhus, og således forgår verdens herligheder.

Sommerfester

Thisted i halvtredserne, således som byen var dengang, således er den vel endnu i min bevidsthed. Som barn var det jo en smuk by, dog havde jeg den sorg, at der endnu, da jeg var barn, var et hus, der havde stråtag. Det lå i nærheden af bakken. I halvtredserne blev rådhuset bygget om, og Torvet og Storegade blev brolagt med kvadrede sten. Der var tyske brolæggere imellem, som udførte arbejdet.

En pryd for byen er den smukke plantage eller Skoven, som vi også kaldte den. Den grænser lige til midten af byen og er virkelig meget smuk og stor i det skovfattede Thy. I plantagen blev holdt forskellige sommerfester, hvor der blev opsendt luftballoner. Dette besørgedes af byens tusindkunstner – Marcus med Liren, som han kaldtes. Om aftenen var der hornmusik af byens stadsmusikant, der hed Wilhelm Zangenberg. Denne mand var også danselærer, og jeg har gået i danseskole hos ham. Øvelserne blev holdt i en sal i Hotel Limfjorden. Jeg har også engang været med i et børnebal på det gamle rådhus.

Foruden plantagen var der et anlæg i byen, som blev kaldt Carocks Have. Det lå nordøst i en udkant af Thisted. Der var undertiden oplyst med lamper og der var også pantomimeteater, kastegynger osv. I dette anlæg var

Andreas Wilson og hans kone Wilhelmine Marie Hjersing.

der store, smukke træer. Da jeg mange år efter besøgte byen, så jeg, at haven var mindre pæn end i min tid, og der var bygget et bryggeri i haven. I nærheden af Carocks Have lå et dampbrænderi, der tilhørte en Agent Werner. Han var tillige købmand og havde manufakturhandel på torvet, det var nok en meget dygtig og driftig mand. I dette brænderi var der en bestyrer, der hed Sørensen. Ham kendte jeg så godt. I brænderiet kom vi drengene, når det hændte, at nogen af os var faldet i vandet og ikke turde gå hjem i de våde klæder, som vi så fik tørrede på de varme brændekedler. Jeg tænkte dengang ikke på, at jeg skulle få så meget at gøre med brænderier, som det senere faldt i min lod.

Af industrielle virksomheder var der ikke mange i Thisted, dog var der Ballins Jernstøberi, og det morede mig altid at se arbejderne hælde det smeltede jern i formen. Ballin var en umådelig svær mand. Han kaldtes altid den tykke Ballin. Vi havde en stol hjemme,

som vi kaldte Ballins stol, for engang under et besøg hos os gik stolen af lave under hans store vægt. Desuden var der en tobaksfabrik, der hed Bendixsens Tobaksfabrik.

Skoletiden

Jeg måtte tidligt følge med min søster Larsine i en pigeskole. Det var en kone ved navn Madam Stær, men herom kan jeg ikke huske meget. Så kom jeg i Borgerskolen på Storgade. Det var den bedste skole i byen dengang. Klasserne kaldtes 8 Dalers klasse og 4 Dalers klasse osv. 8 Dalers klassen var den sidste, man gik i. Der var enkelte fripladser, og såvel jeg som min broder havde friplads, fordi vi var flinke, som det kaldtes.

Vor overlærer hed Christensen, ham havde vi til religion, skrivning og sang. Han var sikkert nok en god lærer. I øverste klasse havde vi til religion en præst ved kirken, hans navn var pastor Wesenberg. Han var en alvorlig mand, men i timerne tændte han gerne sin cigar og læste Fædrelandet, medens vi læste vore salmer igennem. Så havde vi en lærer i retskrivning og regning og geografi, han hed Munk. Han havde kun en hånd, men havde vældig kraft i denne. Det måtte vi sande, når vi fik spanskroret at smage.

Vor tegnelærer hed Vestergård. Han gik altid med en tamp i lommen, og den brugte han flittigt, eller også slog han med en lineal i håndfladerne, og det gjorde meget ondt. Vestergaard blev senere bankdirektør i Thisted og flyttede efter mange års forløb til Brand. Der besøgte jeg ham. Jeg var vel dengang 60 år gammel. Vi kendte ikke hinanden, men da jeg sagde, hvad jeg hed, og hvem jeg var, kunne han godt huske mig, og senere udbrød han: »Har jeg ikke været slem til at slå« – og jeg sagde, at det kunne ikke nægtes. Ja, sagde han, jeg var alt for hidsig til at være lærer, derfor søgte jeg mig en anden levevej.

En ung lærer, som vi havde, døde af tyfus og blev begravet som den første på den ny kirkegård ved fjorden mod syd. Skoledrenge marcherede i procession, og det var til lige indvielse af kirkegården, så det var meget højtideligt. Provsten i byen hed dengang Paludan-Müller

Eleverne fra skolen holdt godt sammen og lagde fra den tid grunden til sandt venskab, som for manges vedkommende varede hele livet eller i al fald mange år. Jeg vil her nævne nogle af dem, som jeg sluttede mig mest til, og det var jo også dem, som jeg boede nærmest ved. Der var Chr. Sørensen, søn af kæmner Sørensen. Vi var naboer, og han var så udmærket flink til at finde på alt og var en begavelse til at lave mangelhånd. Så var der en Hendrik Bang, der også boede lige ved. Han blev købmand i Kjøbenhavn, men er senere død. Så var der brødrene Herman og P. Haskjær.

J. P. Jacobsen

Også Christen Jacobsens søn kom jeg meget sammen med. Vi har haft megen leg og samtale på den gamle Toldbodtrappe, der vendte mod syd, som vi særligt holdt af, for der var varmt. Da han senere blev så berømt en mand, skal jeg meddele, at jeg kun har kendt ham som dreng indtil år 1859. Han var en begavet dreng, og han skrev vers dengang. Jeg kom meget ofte i hans forældres hjem. Han viste mig engang et vers, som han havde skrevet om vor boghandler. Det lød således:

*Mit første er en synder,
mit andet er en bæk.
Mit hele er en flynder,
der sælger pen og blæk.*

Boghandleren hed Sønderbæk. Peter Jacobsen var jo kun en lille dreng dengang, men var vel blevet vred på boghandleren. Han døde jo ung og ligger begravet på den gamle

kirkegård sydøst for kirken, kun få skridt fra, hvor mine forældre hviler.

Der var en dreng, der hed Martin Lerhøi. Han og jeg kom dagligt sammen. Hans fader var drejer og pumpemager. Vi arrangerede skydning til skive og fugl, hvor der blev skudt med flitsbue. Disse skydninger voldte os megen fornøjelse. Drengene som malermester Holms sønner, Johan og Eduard Holm, Poul Aggerholm, Peter Ris, Ferdinand Eberhardt, Christian Gerlach, Julius Fisker, ja jeg kunne blive ved længe, men nu er de fleste døde, og jeg vil derfor slutte.

Økonomiske bekymringer

Harde jeg en lys barndom i forskellige retninger, så havde jeg ved 11 års alderen også megen bekymring. Mine forældre blev fattigere og fattigere. Det var slette tider, sagde man. Ingen havde penge, og vi manglede ofte brød i huset. Fader blev mismodig, klagede over, at han ikke kunne skaffe penge til renter til terminen, og han blev pantet for skatter. Så begyndte fader at tabe stædigheden til sit arbejde, som han før så flittigt passede. Vi børn måtte ofte hente ham eller søge efter ham på gæstgiverier og værtshuse. Når fader så kom hjem, ofte sent, var min moder vred, og sådanne skænderier var frygtelige for os børn at overvære og høre på.

Thisted var dengang en dårlig by for håndværkere, og de fleste sad dårligt i det. Købmændene kunne bedre klare sig. Så begyndte jeg at spekulere på, om jeg kunne forbedre forholdene og bidrage til at hjælpe lidt og tjene noget. Jeg fik en plads som avisbud ved Thisted Amts Avis' trykkeri.

Medhjælper på Thisted Amts Avis' trykkeri

Trykkeriet lå på den vestlige side af Grydetor-

vet, og ejeren heraf var konsul Lund. I trykkeriet kom jeg meget. Jeg valsede op, som det hedder. Det er at lægge sværten på typerne ved hjælp af en valse. Jeg sorterede også typer eller satte fisk, som det hedder i fagsprog. Konsulen var en mærkelig mand. Næsten altid sad han på sit kontor. Jeg måtte ofte hente en flaske rødvin til ham, og så spiste han tørt franskbrød til vinen. Han var antagelig norsk konsul. Han gik altid i uniform, og på gaden gik han gerne med en handske i munden. Han var en god mand og har givet mig mange skilling udover min løn.

Om eftermiddagen ved 5-tiden begyndte jeg at løbe med aviser. Avisen var kun lille og udkom kun 4 gange om ugen, dog husker jeg især beretningerne om Krimkrigen. Det var franskmænd og englændere mod russere. Slaget ved Sevastopol og stormen på fæstningen Mallokof, tror jeg den hed. Jeg havde 2-300 eksemplarer, og jeg måtte hele byen omkring dermed. Det tog 3-4 timer, men jeg tjente jo gode penge, som jeg gav min moder.

Senere blev jeg fri for at gå med aviserne og fandt på at fange rejer. Når sommeren kom, var det en god fortjeneste for mig. Jeg fangede rejerne i havnen, hvor jeg kravlede ved bolværkerne nær vandet. Jeg benyttede til fangsten en såkaldt vrejle, og så havde jeg en spand til fangsten. Når jeg var heldig, kunne jeg på få timer tjene 65-75 øre. Rejerne solgte jeg til mine faste kunder, som var prokurator Nygaard, apotheker Eyber og konsul Wittrok m.fl. Disse fortjenester, selv om de ikke var så betydelige, var en god hjælp til husets daglige fornødheder hjemme.

Moderens sygdom og død

I 1856 blev min ældste søster Larsine konfirmeret og fik straks en plads hos byfogeden i byen. Han hed Gad. Så var vi een mindre til at tære på de små indtægter. Kort efter begyndte

min moder at skranke. Det var nok en hjertelidelse, som senere gik over til vattersot. Hun, som havde været så flittig og stræbsom, kunne nu ikke mere bestille noget, ja, til sidst måtte min broder og jeg lave mad og gøre rent i huset. Distriktlæge Willemoes kom jo engang imellem og skrev recepter på medicin. Min moder reagerede over, at det var så dyrt, og det hjalp ikke.

Nogle af naboerne sendte engang imellem god og kraftig mad til vor syge mor, men alt forgæves. Så døde hun efter lang lidelse den 27. August 1857 i sit 47. år. Det var næsten som en lettelse, at min mor fik fred. Jeg husker, at vore tanker blev optaget af, at vi skulle have nye klæder. Min broder og jeg var ens klædte. Vi fik mørke trøjer og sorte brunelsveste og grå filthatte. Jeg var dengang 12 et halvt år og min broder 2 år yngre.

En spøg med penge

Nogen tid efter kom en enke i huset og skulle passe dette og lave mad. Hun hed Madam Snoer, og hendes mand havde været bødkermeister. Far begyndte at tage sig mere sammen, og arbejdet syntes at gå bedre. Jeg husker fra den tid en lille tildragelse. Far havde en ven, som var skomagermeister og hed Wittrup. Han kom ofte på værkstedet og fik sig en passiar. Han talte også altid om de slette tider og om, hvor svært det var at få alt til at slå til. På den tid havde min far fået et mindre lån, om det var på ejendommen eller privat lån, ved jeg ikke. Samtidig havde han fået bestilling på blykugler til fugleskydningsselskabet, og da kuglerne var færdige, lagde han dem i en chatolskuffe. Beløbet, han havde fået til låns, lagde han ovenpå blykuglerne, så det så ud, som om skuffen var helt fuld af specierne.

Far havde ofte lyst til en spas, og da Wittrup vedblev at klage over pengemangel, havde

min fader ondt af det for ham og spurgte, om han ville låne nogle penge, nu var han jo for øjeblikket vel beslået med penge. De fulgtes da ad ind i stuen, hvor chatollet stod. Far trak skuffen ud, der syntes at være fuld til randen af specierne. Af forfærdelse råbte Wittrup: »Men Wilson, hvor har du fået alle de mange penge fra.« Fader bad ham løfte på skuffen, der var så tung, at skomageren knap kunne bære den, og han trængte på for at få at vide, hvor de mange penge var kommet fra. Fader sagde så: »Ja hør nu Wittrup, dersom du kan holde din mund og ikke sige det til noget menneske, så skal du få det at vide.« Det lovede han, og far sagde så: »Jeg har lavet indholdet selv, eller i al fald størstedelen heraf.« Wittrup blev helt ulykkelig på faders vegne. Han vidste, at min fader var et geni, der kunne lave næsten alt, når han ville. Far trøstede ham og sagde: »Nu har jeg længe nok kæmpet med fattigdommen, nu skal det være slut, men sig det bare ikke til nogen.« Wittrup ville dog ikke låne nogle penge efter den forklaring. Senere gik der nok rygter om, at Wilson var blevet en velhavende mand, men der var nok ingen, der vidste rigtig besked om, hvorfra velstanden var kommet, undtagen Wittrup.

Bøssemageren gifter sig igen

Madam Snoer blev måske ked af husførelsen, det ved jeg ikke, men ikke længe efter kom der en ung pige på 18 år i huset. Det var en høj, kraftig pige med et svært, blondt hår. Hun var fra Thyholm. Hun var datter af en snedker og bar navnet Karen Ravn. Det var sikkert en pæn og god pige, men vi børn kunne ikke udholde tanken, at hun muligvis skulle blive kone i huset. Vi betragtede hende som en legekammerat, og hun havde det vist ikke for godt sammen med os. Far var dengang 44 år gammel, og vi kunne nok forstå

meningen. Min ældste søster var vred, men min far sagde intet.

Karen Ravn blev faders kone, men ingen af os ville kalde hende moder. Hun fik i tidens løb fem børn, hvoraf de fleste drog til Amerika. En af hendes døtre blev gift og boede mange år i Aarhus, hvor hun senere døde. Karen Ravn blev enke efter min fader i 1878, men blev gift igen og rejste med sin anden mand til Boston, USA. Hun er senere død derovre.

Konfirmation og valg af uddannelse

Så nåede jeg da konfirmationsalderen og gik til præst hos pastor Wesenberg. Denne dag gjorde et sådant indtryk på mig, at jeg for lange tider ikke glemte den og kan endnu huske, hvor højtideligt det var, og denne dag har altid stået for mig som den højtideligste i min levetid. Vi var kun 10 konfirmander, piger og drenge tilsammen. Konfirmationsgaver kendte man fra den tid ikke. Min far lod indrykke i avisen, at gratulation i anledning af konfirmationen frabedes.

Jeg var glad, fordi jeg fik en sort klædetrøje og bukser og vest og et par støvler med skafter, som man kaldte disse. Det var de første støvler, jeg havde ejet, og jeg var særlig glad for dem. Nu havde jeg da fået et sæt tøj, men hvorledes skulle jeg senere få noget. Det voldte mig sorg at tænke på. Jeg var klar over, at fader ikke mere var i stand til at give mig mere, og det var jo også almindelig skik og brug, at når et barn var konfirmeret, så skulle det klare sig selv senere hen.

Så kom spekulationerne for, hvad jeg skulle lære. En rådede til handelslære og en anden til at gå til søs, men da min onkel skibskaptajnen var druknet, rådede min fader derfra, selv følte jeg mig så usikker i valget. Så besluttede min fader sig til at skrive til en kobbersmed i

Aalborg. Han var lidt i familien. Hans søster var enke efter min morbroder. Jeg husker, at min fader anbefalede mig på det bedste. Der kom straks efter brev, at jeg kunne komme på prøve. Jeg kan egentlig ikke sige, at jeg var glad ved denne profession.

Der var 4 kobbersmede i Thisted dengang. Den ene hed Schmidt, en hed Wiegh, en Godtfredsen og en Handest. Nu er der ikke en eneste kobbersmed i Thisted mere, men jeg forstod jo, at jeg skulle lave noget, og måske var det bedre, end jeg tænkte. Så fik jeg da min konfirmationsklædning på og min daglige dragt i en bylt og jeg drog uden nogen ledsagelse til havnepladsen, hvor dampskibet lå, der sejlede mellem Thisted og Aalborg. Der var 14 mil, og turen varede 6 timer.

Jeg blev vel modtaget i Aalborg, og da jeg havde andre slægtninge der, også en søster til min fader, som bad mig komme til sit hjem, når jeg havde lyst og fik fri, fattede jeg mod. Jeg fik på loftet et lille værelse, hvor jeg i en seng skulle sove sammen med en svend, og

Da virksomheden lå Klostergade 14 i Århus. Foto 1906.

således fik jeg en ny sovekammerat, hver gang vi fik en ny svend, hvad dog ikke gik så ofte på. Når der var flere svende på værkstedet, måtte de sørge for logi ude i byen.

Efterskrift

Andreas Wilson har beskrevet sit liv indtil udbruddet af Første Verdenskrig. Efter læretiden i Aalborg arbejdede han bl.a. i Flensborg

Andreas Wilsons familiegavsted på Nordre Kirkegård i Århus. Gravmælet er udført i kobberplade med påsatte bogstaver og opsat 1920. Foto: Svend Sørensen, 2011.

og København. I 1872 overtog han Gerstrøms kobbersmedje i Mejlgade i Århus og giftede sig samme år med Wilhelmine Marie Hjerding. I begyndelsen var deres kår beskedne, men en satsning på maskiner til industrielt

brug lykkedes, og i 1877 flyttede firmaet til større forhold i Klostergade.

I 1902 overlod Andreas Wilson som 57-årig firmaet til sine to sønner. Hans fabrik var da den største af sin art i Skandinavien, og Wilson var nærmest enerådende på markedet, når det gjaldt apparater til spritfabrikker, brænderier og bryggerier.

Efter at have forladt Thisted var han kun i byen tre gange. Første gang var til faderens begravelse i 1878 og anden gang i 1882, da han forsynede kirkespiret med en ny vejrhane. I 1912 besøgte han byen for sidste gang sammen med sin ældste søn og dennes kone. Lars Andreas Wilson døde den 27. august 1919.

I 1930 flyttede virksomheden til Willemoesgade, og i 1942 fandt det sidste generationsskifte sted, idet fabrikken blev overtaget af Jørgen Wilsons far og farbror. De flyttede i 1947 til et industrikvarter i Helsingforsgade og omdannede firmaet til et aktieselskab. Kobber blev efterhånden fortrængt af rustfrit stål og plastmateriale. Tiderne skiftede. Sidste familiemedlem trådte ud af bestyrelsen i 1966. Tre generationer af slægten Wilson havde sat deres umiskendelige præg på erhvervslivet i Århus.